

PIIPSJÄRVEN KUIVATUS- JA UUDELLEEN VESITTÄMISHANKKEET

KUIVATUSHANKKEEN HIDAS LIIKKEELLELÄHTÖ

1800-luvun puolivälin jälkeen karjakoot kasvoivat merkittävästi ja karjalle tarvittavan heinä määrän kokoaminen luonnonniityiltä kävi yhä vaikeammaksi. Heinän viljely alkoi yleistyä ja uutta peltoalaa viljelyyn saatiin muun muassa järvenlaskuilla ja suonkuivatuksilla. Ajatus Piipsjärven laskemisesta ja kuivattamisesta alkoi kyteä 1840-luvulla ja järvenlaskulupaa kyläläiset anoivat ensi kerran vuonna 1847. Maanmittarin tarkastuksen jälkeen läänin kuvernööri myönsi hankkeelle luvan sillä ehdolla, etteivät kuivatustoimet aiheuttaisi haittaa vesistöalueen muille asukkaille.

Hanke aiheutti kuitenkin erimielisyyksiä paikallisten kesken ja muutamat talolliset kieltäytyivät osallistumasta hankkeeseen ilman tarkkoja etukäteissuunnitelmia. Niinpä kuvernööri määräsi komissionimaanmittari C.J. Claudelinin tekemään hankkeesta kuivatussuunnitelman ja arvion sen mahdollisista hyödyistä ja haitoista. Aikaisemmin vuonna 1847 tehty tarkastus kun ei ollut sisältänyt minkäänlaista suunnittelua.

Päätös järven kuivattamisesta heinämaaksi tehtiin Claudelinin koolle kutsumassa kokouksessa vuonna 1858. Kokouksessa seitsemän tilallista ilmoitti luopuvansa osuudestaan sekä työn että vesijättömaan osalta. Laajan kuivatushankkeen toteuttaminen edellytti oikeudenmukaista työnjakoa, josta myös sovittiin kokouksessa. Työnjaon perusteeksi tuli ns. kyläosuus eli talollisen maaomaisuuden määrä jakokunnassa määräsi työ- ja vesijättöosuuden suuruuden. Työt päätettiin suorittaa seuraavan jakoperusteen mukaan: 1/8 manttaalilta oli työssä yksi mies, 1/6 manttaalilta puolitoista, 1/4 manttaalilta kaksi miestä ja 1/2 manttaalilta oli työssä neljä miestä. Näillä perustein Piipsjärvi jaettiin 116 1/2 miesosaan. Tässä vaiheessa hankkeessa oli mukana 31 osakasta 23 kantatilalta.

Vieläkään kuivatushanke ei kuitenkaan edennyt suunnittelua pidemmälle, ja tie- ja vesikulkulaitosten ylihallitus määräsi tehtäväksi taas uudet suunnitelmat. Suunnitelmat laadittiin vuonna 1881 ja kuvernöörin uusi lupa hankkeelle saatiin samana vuonna. Tämän jälkeen kyläläiset järjestäytyivät järviseuraksi ja kuivatustyötä johtamaan valittiin talokas Juho Väätä eli Turula ja kirjuriksi Erkki Kangas.

SUUNNITELMISTA TOSITOIMIIN

Kesti siis 35 vuotta hankkeen viriämisestä, että työt järven kuivattamiseksi saatiin käyntiin. Järvisakkaiden määrä oli vuosien kuluessa noussut alkuperäisestä 31:stä 135:een lähinnä tilojen jakautumisen myötä. Työlistojen mukaan kuivatustöihin osallistui vuosittain 92–132 miestä. Miesosuudet vaihtelivat osakasta kohden 1/8-4 miesosan välillä.

Kuivatustyö oli valtava tehtävä, jonka äärellä miesjoukko uurasti vuodesta toiseen. Tehtävän tärkein työkalu oli monimetrisellä varrella varustettu puulapio, jonka teräosa oli kauhamainen ja tasakärkinen. Aluksi ryhdyttiin syventämään Koskelanperän halki kulkevaa Piipsanjoen uomaa. Kun järven

ja sen alapuolisen jokiosuuden välinen viimeinen kannas puhkaistiin, alkoivat järvivedet ryöpytä uomaan pitkin kohti Pyhäjokea. Alavimmilla rannoilla vesiraja vetäytyi nopeasti, ja kun järven vedenpinta oli huomattavasti alentunut, aloitettiin kanavan kaivaminen järven halki. Vähitellen vesijättömaata alkoi paljastua yhä laajemmilta alueilta, ja vuosien uurastuksen tuloksena entisen järven pohjassa kasvoi vankka heinikon alku.

Piipsanojan uoman syvennystä Koskelanperällä. Kuva: Erkki Kiviranta

Järven kuivattaminen oli ennakoitua pitkäaikaisempi ja vaikeampi työ. Lapiotöihin jouduttiin lähtemään yhä uudestaan, eikä järveä saatu kokonaan kuivaksi. Ensimmäiset heinäsadot järviiniityltä saatiin kuitenkin korjatuksi 1880-luvulla. Ensimmäiset järviiniityn heinäsadot myytiin huutokaupalla, jonka tuotto meni järviseuran toimintaan. Piipsjärvesten alkuperäinen suunnitelma oli ollut tehdä kuivatustyö kokonaan omin varoin, mutta vuoden 1889 uuden asetuksen innoittamina he päättivät anoa hankkeelle valtionapua. Senaatti myönsikin hankkeelle avustusta 11 000 markkaa. Järviseura itse hankki varoja 1880-luvulla myymällä kesäisin järviiniityn tuoton huutokaupalla.

TYÖLÄS JÄRVINIITTY

Järviheinikko jaettiin ensimmäisen kerran osakkaiden kesken vasta vuonna 1895 Yrjö Junnon johdolla. Seuraavina vuosina nämä osat jaettiin vuodeksi kerrallaan arpomalla. Vuonna 1912 niitty jaettiin sopimusjaolla osakkaille kymmeneksi vuodeksi. Kullekin osakkaalle lohkaistiin palsta siltä puolelta järveä, jossa hän asui.

Vaikka Piipsjärven lasku- ja kuivatustyö oli ollut alusta asti kyläläisten organisoitua yhteistoimintaa, järviseuran säännöille anottiin vahvistusta vasta vuonna 1912. Tällöin seuran nimeksi päätettiin *Piipsjärven kuivatusyhtiö*. Yhtiön tarkoituksena oli järven loppuun kuivattaminen ja sen viljelyskelpoiseksi saattaminen vuonna 1881 tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Kuivatustyö oli siis yhä kesken, ja vaikka se saatiinkin päätökseen 1910-luvulla, järviheinikko vaati huoltoa, muun muassa ojien perkausta, kaiken aikaa. Näin järven kuivatuksesta olikin tullut luultua pitkäaikaisempi urakka. Loppuajasta osakkaat itsekin alkoivat kyllästyä hankkeeseen, mikä näkyi ajoittaisena työvoimapulana kuivatustyömaalla. Osakkaat olivat kuitenkin sidotut yhtiönsä, sillä vuonna 1881 tehdyn päätöksen mukaan osuuksia ei voinut myy-

Suovan tekoa. Kuva: Anneli Rytky

dä niin ulkopaikkakuntalaisille kuin ulkokyläläisillekään.

Jatkuvista ponnisteluista huolimatta työ järviiniityllä ei tuottanut täysin toivottua tulosta. Sateisina kesinä heinäsadot jäivät pieniksi, lähes olemattomiksi. Kuivina kesinä tosin voitiin järviiniityllä nähdä satoja heinäsuovia. Suova rakennettiin maahan pystyyn isketyistä seipäistä, joista tehtiin suovalle myös pohja. Pohja rakennettiin korkealle syksyn tulvien vuoksi. Suovan keskellä oli pystyssä keskuspuu, jonka ympärille heinä kasattiin. Suovan pinnasta tehtiin kalteva, jotta sadevesi valui siitä pois.

Järviheinää tehtiin Piipsjärvellä 1950-luvun puoliväliin asti. Suurin syy siihen, että järviheinikko alkoi käydä tarpeettomaksi, oli peltojen lisääntynyt raivaaminen. Kun heinää saatiin tarpeeksi maapelloistakin, ei varsinkaan kosteina kesinä viitsitty lähteä enää upottavalle järviiniitylle.

Järviiniitty. Kuva: Elsi Ylitalo

JÄRVINIITYSTÄ JÄLLEEN JÄRVEKSI

Kun muuttoaalto maalaiskylistä, ja myös Piipsjärveltä alkoi, heräsi ajatus Piipsjärven uudelleen vesittämisestä. Sen ajateltiin olevan hyvä keino lisätä kylän viihtyisyyttä ja vetovoimaa. Ajatusta alettiin pohtia myös Järviseuran kokouksissa vuodesta 1960 lähtien. Jos vuosien saatossa pajuttunut järvi kuivio saataisiin vesitettyä uudelleen järveksi, olisi se kylän kaunistus, jonka rannoille voisi syntyä muun muassa huvila-asutusta. Se palvelisi paikkakuntalaisia virkistyskäytössä ja myös kalastusmahdollisuudet avautuisivat. Järven muodostamisella olisi huomattava merkitys myös rantaviljelyksille hallaisuuden poistajana. Mieli pidetiedustelussa hanke ei saanut yhtään vastustavaa ääntä.

Hankkeen päätoimitsijana toimi Niilo Mikkola. Järven vesityssuunnitelma valmistui vuonna 1972 ja Pohjois-Suomen vesioikeus myönsi luvan Piipsjärven säännöstelyyn vuonna 1974. Käytännön työt päästiin aloittamaan tästä parin vuoden päästä. Pajupensaiden valtaama järvenpohja raivattiin ja valtavat risukasat poltettiin. Penkereitä ja järven luusuan pohjapatoa alettiin rakentaa yhden rakennusmestarin, kolmen työnjohtajan ja 21 työmiehen voimin. Töiden aloitusta seuranneena talvena jatkettiin patotyötä ja rakennettiin rantapenkereitä järven takaosassa ja Myllyojalla yhteensä 3,5 kilometriä. Järven pohjapato rakennettiin siten, että vesi nousee koko ajan ja pohjapadon kohdalta joki on kokonaan poikki. Kun vedenpinta järvessä nousee riittävästi, menee vesi padon yli. Vedenpinta nousee järvessä noin viisi senttimetriä vuorokaudessa, jonka jälkeen jokeen juoksetetaan vettä.

Piipsjärven uudelleen vesittämissä työt saatiin päätökseen vuonna 1978. Vesittäminen suoritettiin valtion varoin. Valtakunnallisesti hanke oli historiallinen, sillä Piipsjärvi oli ensimmäinen uudelleen vesitetty järvi Suomessa. Myös Piipsjärven kylälle sen vaikutukset ovat olleet hyvin suotuisat ja järvi on virkistänyt huomattavasti kylän elämää.

